

**Lejla Mahir\***

**O PORIJEKLU I RAZVOJU INSTITUTA OBJEKTIVNE  
ODGOVORNOSTI ZA ŠTETU OD DEJSTVA STVARI U  
ODŠTETNOM PRAVU BIH**

**SAŽETAK**

Nastanak objektivne odgovornosti za štetu u evropskom pravnom području obično se veže za sredinu XIX vijeka i period tzv. industrijske revolucije. Po uzoru na evropske zakonodavce, i u našem pravnom sistemu, sa određenim zakašnjenjem, javlja se ideja o potrebi uvođenja nove vrste građanskopravne odgovornosti za štetu – objektivne odgovornosti za štetu od dejstva stvari. Cilj rada je istražiti i utvrditi koji su društveni i pravno-politički razlozi uticali na stvaranje ideje da se za štetu može odgovarati bez krivice. Osim toga u radu se razmatra kakav položaj objektivna odgovornost za štetu od opasne stvari ima u našem savremenom odštetnom pravu, te u kojem pravcu će ići njen dalji razvoj, uzimajući u obzir rješenja sadržana u Nacrtu zajedničkog referentnog okvira. Rezultati istraživanja pokazuju da objektivna odgovornost za štetu u sistemu našeg ZOO-a ima jednak pravni značaj kao i odgovornost po osnovu krivice.

**Ključne riječi:** opasna stvar, objektivna odgovornost, historijski razvoj, NZRO

---

\* Mr. iur., Zajednička advokatska kancelarija Vukica Marjanović-Suljić i Sean Spahić, Zenica

## UVOD

Centralni slučaj objektivne odgovornosti u sistemu našeg Zakona o obligacionim odnosima<sup>1</sup> predstavlja odgovornost za štetu od opasne stvari ili opasne djelatnosti. Naime, članom 154. stav 2. ZOO-a propisano je da se za štetu od stvari ili djelatnosti, od kojih potiče povećana opasnost štete za okolinu, odgovara bez obzira na krivicu.<sup>2</sup> Osim što za zasnivanje odgovornosti za štetu imaoca opasne stvari, odnosno vršioca opasne djelatnosti, nije potrebna njegova krivica, zakonodavac je otišao još i dalje propisujući pretpostavku uzročne veze – smatra se da svaka šteta koja nastane u vezi sa opasnom stvari, odnosno opasnom djelatnosti i potiče od te stvari, odnosno djelatnosti.<sup>3</sup>

Naši sudovi su koncept objektivne odgovornosti za štete od opasne stvari i opasne djelatnosti prihvatili mnogo prije nego što je donijet ZOO. Stoga će u radu prvo biti razmatran razvoj instituta objektivne odgovornosti za štetu od dejstva stvari u periodu do donošenja ZOO-a. U drugom dijelu rada, ukazat će se na odnos objektivne i subjektivne odgovornosti u našem savremenom odštetnom pravu, dok će u posljednjem dijelu biti razmatrano u kom pravcu će ići dalji razvoj instituta objektivne odgovornosti, s obzirom da će Bosna i Hercegovina, na putu evropskih integracija, usklađivati svoje zakonodavstvo sa relevantnim evropskim instrumentima.

---

<sup>1</sup> Zakon o obligacionim odnosima – u daljem tekstu: ZOO, „Službeni list SFRJ“ br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89, „Službeni list RBiH“ br. 2/92, 13/93, 13/94, „Službene novine FBiH“ br. 29/03, 14/11

<sup>2</sup> Članom 154. stav 3. ZOO-a propisano je: „Za štetu bez obzira na krivicu odgovara se i u drugim slučajevima predviđenim zakonom“.

<sup>3</sup> Član 173. ZOO-a

## 1. Odgovornost za štetu od dejstva stvari u periodu do donošenja Zakona o obligacionim odnosima

Evropeizacija bosanskohercegovačkog privatnog prava nije tekovina savremenog života. Naime ovaj proces počeo je mnogo ranije i to u vrijeme kada se naša zemlja našla pod austrougarskom vlašću. Tako se još od 1879. godine na području Bosne i Hercegovine počeo snagom stalne sudske prakse upotrebljavati austrijski Opći građanski zakonik,<sup>4</sup> a primjena njegovih odredaba u vidu pravnih pravila na našim prostorima nastavljena je sve do donošenja ZOO-a.<sup>5</sup> Kao i većina evropskih građanskih zakonika i austrijski Opći građanski zakonik u §§ 1294 i 1295 kao opšte pravilo, uz par izuzetaka, prihvatio je odgovornost po osnovu dokazane krivice.<sup>6</sup>

Među prvim izvorima povećane opasnosti za čovjeka ovaj Zakonik prepoznao je životinje. Ipak, u prvoj verziji § 1320 Zakonika sadržavao je rješenje prema kojem vlasnik životinje odgovara za štetu koju životinja drugom pričinu samo ako se dokaže da je kriv.<sup>7</sup> Tek Novelom iz 1916. godine, pod pritiskom doktrinarnih shvatanja o deliktним obligacijama, ovo rješenje zamijenjeno je novim prema kojem je princip dokazane krivice zamijenjen principom pretpostavljene krivice, čime je teret dokaza

---

<sup>4</sup> Austrijski Opći građanski zakonik donesen je 01. juna 1811. godine, a stupio je na snagu 01. januara 1812. godine. Od 29. januara 1855. godine Zakonik se počeo primjenjivati i na austrijske državljanke koji su živjeli u Bosni i Hercegovini i drugim osmanskim pokrajinama. M. Vuković, „Predgovor“, u *Opći građanski zakonik s novelama i ostalim naknadnim propisima*, Školska knjiga, Zagreb 1955.

<sup>5</sup> Odredbe Općeg građanskog zakonika se i danas primjenjuju kao pravna pravila u pojedinim oblastima građanskog prava – u pogledu susjedskih odnosa, prava plodouživanja, prava upotrebe, prava stanovanja i prava stvarnog tereta (član 94. Zakona o vlasničkopравnim odnosima FBiH). Primjena navedenih pravnih pravila prestat će stupanjem na snagu novog Zakona o stvarnim pravima FBiH.

<sup>6</sup> Zakonik razlikuje dva stepena krivice – namjeru i nepažnju. Za štetu se odgovara bez obzira na stepen krivice. Više o tome vidjeti kod: B.A. Koch/H. Koziol, „Austria“, u B.A. Koch/H. Koziol (ur.), *Unification of Tort Law: Strict Liability*, Kluwer Law International, The Hague-London-Boston 2002, 10.

<sup>7</sup> Prema odredbi starog §1320 Austrijskog GZ iz 1811. godine u slučaju kada nekog kakva životinja ošteti, onda je zato onaj odgovoran, ko je životinju u štetu natjerao, nadražio ili čuvati prenebjegao. Ako se za koga ne može dokazati krivica ovakve vrste, onda se oštećenje smatra slučajnim. D. Kostić, *Pojam opasne stvari*, Savremena administracija, Beograd 1975, 67.

prenesen sa oštećenog na štetnika.<sup>8</sup> Pored slučajeva odgovornosti za štete od životinja, Zakonik predviđa i neke druge izuzetke od primjene odgovornosti za štete po osnovu dokazane krivice - odgovornost za pad opasno smještenih stvari regulisana iz § 1318,<sup>9</sup> odgovornost imatelja neispravnih zgrada iz § 1319,<sup>10</sup> te odgovornost ugostitelja, broдача i vozara za štete nastale gostima, odnosno putnicima iz § 1316.<sup>11</sup>

Razloge ovakvog zakonodavnog regulisanja slučajeva odgovornosti za štetu treba nalaziti prije svega u uslovima života karakterističnim za vremenski period donošenja Austrijskog građanskog zakonika. Naime, ovaj Zakonik je donesen u feudalnoj državi, dakle prije industrijske revolucije, pa je stoga logično da su kao prve opasne stvari prepoznate one koje su karakteristične za poljoprivrednu eru. Austrijski zakonodavac je u više navrata novelama mijenjao zakonski tekst, ali nijednom nije na opšti način regulisao odgovornost za opasne stvari, nego je regulisanje iste prepustio posebnim pravnim propisima.

Sa razvojem industrije, tehnologije i saobraćaja, i na naše teritorije, doduše nešto kasnije u odnosu na druge evropske zemlje, prodire ideja da za štete nastale kao posljedica tehničkog napretka treba odgovarati vlasnik takvog postrojenja po načelu objektivne odgovornosti. Naime, usljed ubrzanog razvoja tehnike u proizvodnji i saobraćaju, došlo je do

---

<sup>8</sup> Noveliranim § 1320 Austrijskog OGZ iz 1919. godine propisano je da u slučaju kada nekog neka životinja ošteti onda je za to odgovoran onaj ko je životinju natjerao, nadražio ili čuvati prenebjegao. Onaj koji drži životinju odgovoran je ako ne dokaže da se starao o potrebnom čuvanju ili nadzoru, pri čemu se primjerenost držanja i nadzora nad životinjom procjenjuje s obzirom na objektivne kriterije zasnovane na osobinama životinje. Nepostojanje krivice ne oslobađa od odgovornosti imatelja životinje. *Ibid.*

<sup>9</sup> Imalac stana sa ili iz kojeg je stvar koja je obješena ili namještena na opasan način pala ili iz čijeg stana je prolivena ili bačena kakva stvar, odgovoran je osim ako dokaže da je poduzeo sve nužne mjere opreza koje se određuju s obzirom na poseban rizik, a posebno visinu s koje je stvar mogla pasti i zaista je pala. B.A. Koch/H. Koziol, 10-11.

<sup>10</sup> Imalac zgrade odgovoran je za svaku štetu koja nastane usljed njenog rušenje ili pada njenih dijelova. Ova odredba se odnosi i na druge neispravne građevine na tlu sve dok njihov pad može dovesti do posebnog rizika, a analogno se primjenjuje i na drveće i prirodno rastinje, koje ne ulazi u definiciju građevine, ali se smatra da nose rizik koji imalac zemljišta može kontrolisati. On može izbjeći odgovornost dokazivanjem da je upotrijebio svu pažnju da bi otklonio opasnost. *Ibid.*, 11.

<sup>11</sup> Ugostitelji, brođari i vozari odgovaraju za štete nastale usljed nestanka stvari, koje su mu predate na čuvanje, ako šteta nije nastala usljed više sili ili krivnjom samog deponenta. Ova lica odgovaraju za štetu koju počine oni sami, ali isto tako i njihovi namještenici na preuzetim stvarima gostiju ili putnika. M. Vuković, 426.

povećanja broja šteta kod kojih nije lahko ili je čak nemoguće utvrditi krivicu neposrednih učesnika u saobraćaju ili u proizvodnji. Pored toga, u mnogim slučajevima do štete je dolazilo neminovno, jer su se u privredi, ali i u svakodnevnom životu sve češće upotrebljavala sredstva koja po svojoj prirodi i načinu upotrebe i pored sve većeg usavršavanja i pored visoke stručnosti i brižljivosti učesnika, kriju u sebi stalnu opasnost po ljude i imovinu. Međutim, to nije bio dovoljan razlog da se zaustavi razvoj društva, pa je stoga, društvo bilo u obavezi da prihvati i legalizuje i takve društveno korisne djelatnosti, koje su s druge strane predstavljale ugrožavanje prava i interesa pojedinaca.<sup>12</sup> Usljed ovakvih društvenih prilika, počela se dovoditi u pitanje cjelishodnost isključive primjene koncepta subjektivne odgovornosti za štetu, jer je to značilo obespravljenje mnogih oštećenih lica kojima bi se oduzelo osnovno građansko pravo – pravo na zaštitu ličnosti i imovine, a kome i služi građanskopravni institut obaveze na naknadu prouzrokovane štete. Stoga je na terenu odštetnog prava bilo potrebno uvesti novu vrstu odgovornosti, za čije se zasnivanje ne bi morala utvrđivati krivica štetnika. Ipak, smatrano je da ona ne treba da postane jedini vid odgovornosti, nego da treba postojati pored odgovornosti po osnovu krivice, kao njen izuzetak primjenjiv samo u zakonom tačno određenim slučajevima. Ta nova vrsta odgovornosti nazvana je objektivnom odgovornosti, a za postojanje građanskopravne odgovornosti štetnika potrebno je samo dokazati postojanje štete i uzročne veze između nje i štetnikove opasne stvari ili opasne djelatnosti.<sup>13</sup>

Prvi zakon koji je sadržavao pravila o objektivnoj odgovornosti za štetu, a koji se kasnije kao pravno pravilo primjenjivao na teritoriji BiH bio je Zakon o odgovornosti željezničkih preduzeća za tjelesne povrede i usmrćenje lica donesen 05. marta 1869. godine.<sup>14</sup> Specifičnost ovog

---

<sup>12</sup> S. Jakšić, *Obligaciono pravo (opšti dio)*, 4. dopunjeno i prerađeno izd., Veselin Masleša, Sarajevo 1962, 252-253.

<sup>13</sup> Lj. Milošević, *Obligaciono pravo*, 4. dopunjeno i izmjenjeno izd., Univerzitet u Novom Sadu, Beograd 1974, 193.

<sup>14</sup> D. Kostić, 68.

zakona ogleda se u tome što je objektivna odgovornost željezničkih preduzeća bila predviđena samo za slučajeve povreda i usmrćenja lica, dok se za odgovornost za ostale štete nastale u okviru djelatnosti željeznica zahtijevala krivica. U materiji odgovornosti za opasne stvari, doneseni su i mnogi drugi zakoni koji su se primjenjivali na teritoriji Bosne i Hercegovine kao što su: Ugarski zakonski članak XVIII iz 1874. godine, čija su pravna pravila o objektivnoj odgovornosti plenarnim rješenjem Budimpeštanske Kurije proširena na sva preduzeća koja se bave poslovima koji su po svojoj prirodi opasni, zatim Zakon o vazduhoplovstvu od 18. februara 1913. godine, jugoslovenski Zakon o preduzećima za redovni i povremeni prevoz putnika i robe motornim vozilima od 02. decembra 1930. godine i drugi.<sup>15</sup> Jedan od najznačajnijih austrougarskih zakona koji se primjenjivao na teritoriji Bosne i Hercegovine i bivše Jugoslavije je Zakon o odgovornosti za štete nastale vožnjom automobila od 09. augusta 1908. godine. Ovim Zakonom bila je predviđena odgovornost vlasnika automobila koji se kreće elementarnom silom (ne životinjskom) po javnim drumovima ili putevima, samo na osnovu činjenice uzročnog odnosa štete i vožnje automobilom, bez istraživanja krivice vlasnika automobila.<sup>16</sup>

Sredinom XX stoljeća i naši sudovi prihvataju koncept objektivne odgovornosti za štetu od opasne stvari ili opasne djelatnosti. Tako je 1947. godine Vrhovni sud FNRJ u jednoj svojoj odluci naveo: „Princip odgovornosti za štetu samo pod uslovom krivice ne može se primjenjivati u slučajevima kada je šteta prouzrokovana oruđem koje sobom, pod uslovima redovne pravno dopuštene i socijalno korisne upotrebe, stvara povišenu opasnost za okolinu. Zbog te povišene opasnosti, koja je u prirodi samog oruđa i zbog njegove redovne upotrebe, nužna je osobita predostrožnost vlasnika oruđa, odnosno lica koje oruđem raspolaže do tog

---

<sup>15</sup> *Ibid.*, 68-72.

<sup>16</sup> *Ibid.*, 68.

stepena da se potpuno osigura lična i imovinska bezbjednost okoline“.<sup>17</sup> I u drugim slučajevima sudovi su donosili odluke pozivajući se na pravno pravilo da se za stvari i djelatnosti od kojih potiče povećana opasnost odgovara bez obzira na krivicu, pa je ova odgovornost ustanovljena za preduzeća, udruženja i druga lica čija djelatnost stvara povećanu opasnost,<sup>18</sup> za željeznice u slučajevima nezgoda koje se dogode putnicima primljenim na prevoz<sup>19</sup> itd. Ovakva pravna praksa nastavljena je sve do donošenja ZOO-a 1978. godine.

## **2. Objektivna odgovornost za štetu u sistemu Zakona o obligacionim odnosima**

Pravna pravila o objektivnoj odgovornosti za štetu, prihvaćena od strane sudske prakse, bilo je potrebno i zakonski regulisati. Idealna prilika za to bio je dugo pripremani ZOO.<sup>20</sup> M. Konstantinović u Skici za Zakonik o obligacijama i ugovorima 1969. godine prvi put je na opšti način predvidio odgovornost bez obzira na krivicu. Naime, članom 123. stav 2. Skice predviđeno je da se za štetu od stvari od kojih potiče povećana opasnost štete za okolinu odgovaraju njihovi imaoci, kao i druga sa njima izjednačena lica, bez obzira na njihovu krivicu, pri čemu se pod pojmom imaonik označavaju sopstvenik stvari i nosilac prava korištenja na stvarima u društvenoj svojini koje se nalaze u njegovoj imovini. Ova odredba, u manje – više jednakom obliku prihvaćena je i u ZOO-u iz 1978. godine. Razlika se ogleda u tome što se ZOO-om, osim objektivne odgovornosti za štete od dejstva stvari, odgovornost bez krivice propisuje i za opasnu djelatnost, dok o opasnoj djelatnosti u Skici nema riječi. Ovdje je važno napomenuti da su mnoge odredbe Skice, a samim tim i ZOO-a, inspirisane zakonskim rješenjima sadržanim u uporednom

---

<sup>17</sup> Odluka Vrhovnog suda FNRJ br. 11/47. Navedeno prema: D. Simonović, *Naknada štete prema Zakonu o obligacionim odnosima*, Službeni glasnik, Beograd 2009, 140.

<sup>18</sup> Odluka Vrhovnog suda FNRJ br. 25/48. *Ibid.*

<sup>19</sup> Odluka Saveznog Vrhovnog suda Rev. 894/53, *Ibid.* 141.

<sup>20</sup> Inicijativa za izradu prednacrtu ZOO-a data je još 1960. godine. Rad na prednacrtu zastao je na određeno vrijeme, da bi ponovo bio nastavljen 1966. godine.

evropskom zakonodavstvu.<sup>21</sup>

ZOO ne definiše ni pojam opasne stvari, a ni pojam opasne djelatnosti, nego je određenje značenja navedenih pravnih standarda zakonodavac prepustio sudskoj praksi i pravnoj teoriji. Na takav način pitanje domena primjene objektivne odgovornosti za štetu ostavljeno je trajno otvorenim. Pored opšteg pravila, zakonodavac, u pogledu nekih opasnih stvari i djelatnosti, nije kvalifikaciju opasnosti prepustio sudskoj praksi, već je objektivna odgovornost njihovih imatelja, odnosno vršitelja izričito propisana ZOO-om.<sup>22</sup>

Pojam opasne stvari, koji je proizašao iz sudske prakse, a koji je kasnije prihvaćen od strane pravne nauke, prvi je dao M. Konstantinović u članu 136. stav 1. Skice, gdje se opasna stvar određuje kao pokretna ili nepokretna stvara, čiji položaj, ili upotreba, ili osobine, ili samo postojanje predstavljaju povećanu opasnost štete za okolinu. Kao kriteriji za određivanje postojanja povećane opasnosti od neke stvari, ističu se: položaj, djelovanje, postojanje, priroda i svojstva stvari.<sup>23</sup> U pogledu određenja značenja pravnog standarda opasne djelatnosti, kao opšte pravilo, može se uzeti da od neke djelatnosti prijeti povećana opasnost ukoliko u njenom redovnom toku, po njenoj tehničkoj prirodi ili načinu obavljanja, mogu biti ugroženi život i zdravlje ljudi ili njihova imovina pa zbog takvog ugrožavanja lica koja vrše takvu djelatnost i lica koja s njom

---

<sup>21</sup> M. Konstantinović, *Obligacije i ugovori*, Skica za Zakonik o obligacijama i ugovorima, Beograd 1969, 7.

<sup>22</sup> Motorna vozila u pokretu su opasne stvari, te je objektivna odgovornost njihovog imatelja ustanovljena za štete koje su njima prouzrokovane trećim osobama (čl. 178. ZOO-a). Opasnom stvari smatra se i proizvod s nedostatkom koji predstavlja opasnost štete za osobe ili stvari (čl. 179. ZOO-a). Osim toga, i okupljanje većeg broja ljudi stvara pojačanu opasnost nastanka štete, pa je i odgovornost organizatora priredbi objektivna (čl. 181. ZOO-a).

<sup>23</sup> U našoj sudskoj praksi kao opasne stvari prepoznate su: neispravan lift u stambenoj zgradi (VS BIH Rev-616/84 od 24.01.1985, Bilten VS BIH 2/1985, odl. 17), eksplozivni materijal (Pravni stav Građanskog odjeljenja KS u Sarajevu, Bilten KS u Sarajevu 2/2001), brzogoreći štapin (C-10) koji sadrži eksplozivni prah (VS FBIH broj 63 0 P 004119 10 Rev od 16.08.2011, Bilten VS FBIH 1-2/2011, 39.), električna mašina za mljevenje mesa (VS FBIH 070-0-Rev-08-000194 od 23.04.2009, Bilten VS FBIH, 1-2/2009, 41.), svaka mašina na motorni pogon, pa tako i teretno motorno vozilo (VS FBIH 070-0-Rev-09-000542 od 06.05.2010, Bilten VS FBIH, 1/2010, 52.), veliki broj košnica u neposrednoj blizini stoke na ispaši (VS BIH Rev-505/88 od 11.05.1989, Bilten VS BIH, 4/1989, odl. 123), pas lutilica (OS Zenica 43 0 P 054045 11 P od 16.05.2012.) itd.



dolaze u dodir moraju pokazati veći stepen pažnje.<sup>24</sup> Ovakav uopšteni pojam opasne djelatnosti konkretizuje sud u svakom pojedinom slučaju.<sup>25</sup>

Kada se postavi pitanje kakav je položaj objektivne odgovornosti u odnosu na odgovornost za štetu po osnovu krivice u sistemu našeg ZOO-a, mišljenja naših pravnih teoretičara su podijeljena.

Naime, prema jednima, odgovornost po osnovu krivice predstavlja osnovni koncept odgovornosti za štetu, dok je objektivna odgovornost izuzetak. Tako se ističe da će u svim situacijama kada šteta ne potiče od opasne stvari ili opasne djelatnosti i kada nije riječ o nekom od propisanih slučajeva iz člana 154. stav 3. ZOO, odgovornost postojati samo ako postoji krivica. Drugim riječima, u svim slučajevima kada sud ne kvalifikuje stvar kao opasnu, kao pravilo će da važi odgovornost po osnovu krivice.<sup>26</sup> Kao drugi argument ističe se da sudska praksa nije tokom vremena uspostavila mnogo novih kategorija opasnih stvari i djelatnosti, iako se to od nje očekivalo, s obzirom da joj je ostavljen širok prostor kreativne slobode da to učini. Naime, takvih „novih opasnosti“ je ipak bilo relativno malo, te se uglavnom u sudskoj praksi objektivna odgovornost zasnivala zbog stvari i djelatnosti koje su se već tradicionalno smatrale potencijalno opasnim.<sup>27</sup> Pored toga, ističe se da se usljed postroženja pojma krivice i insistiranja na većem stepenu pažnje kod svakog pojedinca, u sudskoj praksi pojavljuje veliki broj slučajeva koji ulaze u tzv. “sivu zonu” vanugovorne odgovornosti, gdje se odgovornost štetnika može zasnovati i na osnovu presumirane krivnje,

---

<sup>24</sup> S. Jakšić, 223.

<sup>25</sup> U našoj sudskoj praksi su kao djelatnosti od kojih prijeti povećana opasnost štete prepoznate sljedeće djelatnosti: poslovi čišćenja rudničke jame radi njene rekonstrukcije (VS FBIH 70 0 Rs 000521 10 Rev od 07.04.2011, Bilten VS FBIH, 1-2/2011, 41.), prodaja goriva na benzinskim stanicama u noćnim satima (KS u Zenici Gž-3148/04 od 12.01.2005. potvrđena presudom VS FBIH Rev-569/05 od 20.04.2006, DSP, 20/2007, 18.), eksploatacija pjeska iz rudokopa (Presuda VS BIH Rev-232/87 od 11.02.1988, Bilten VS BIH 2/1988, odl.41), sječa šume (Presuda VS BIH Pž-431/88 od 26.10.1989, Bilten VSBIH, 4/1989, odl.126) itd.

<sup>26</sup> M. Karankić Mirić, 634.

<sup>27</sup> M. Bukovac Puvača, 231.

jednako kao i na osnovu uzročnosti, te da se primjenom oba osnova odgovornosti dolazi do istog rezultata.<sup>28</sup>

Ipak, prevladavajuće mišljenje u našoj pravnoj teoriji je da su subjektivna i objektivna odgovornost u sistemu našeg ZOO-a jednako značajne i u praksi jednako primjenjive vrste građanskopravne odgovornosti.<sup>29</sup>

Kao osnovni argument za navedeni stav ističe se činjenica da ZOO ne sadrži *numerus clausus* opasnih stvari i djelatnosti, nego je sudu dato zakonsko ovlaštenje da u svakom konkretnom slučaju kvalifikuje određenu stvar ili djelatnost kao opasnu.<sup>30</sup> Imajući u vidu da svaka stvar potencijalno može biti opasna, to onda znači da u praksi može nastati beskrajn broj situacija u kojima će se odgovarati po osnovu objektivne odgovornosti. Prema mišljenju ovih pravnih teoretičara, samo ukoliko bi zakon sadržavao konačnu listu opasnih stvari i djelatnosti, kao što je to slučaj u Austriji ili Njemačkoj, moglo bi se govoriti o objektivnoj odgovornosti kao izuzetku od pravila o odgovornosti po osnovu krivice. Drugi argument nalazi se u samom historijskom razvoju ovog instituta. Objektivna odgovornost je svoje mjesto u našem pravnom sistemu pronalazila kroz sudsku interpretaciju pravnog standarda opasne stvari i opasne djelatnosti, te je na taj način osvajala dio po dio prostora koji je do tada bio pokriven principom odgovornosti po osnovu krivice. Kako se

---

<sup>28</sup> To su slučajevi kada je opasnost stvari posljedica skrivljenog ponašanja štetnika. Takav primjer vidi se iz obrazloženja jedne presude Općinskog suda u Kaknju u kojoj se navodi: „Pošto su stepenice različite po visini, odnosno nisu jednake po visini i širini gazišta, zatim jedna stepenica je različite visine na jednom i na drugom kraju kraka, a razlike i nedostaci nisu naglašeni i obilježeni te pošto postoje razlike u visini između rampe i površine uz trotoar, to se takav ulaz i ulazni podest u takvom stanju mogu okvalificirati kao stvar od koje potiče povećana opasnost štete za okolinu, pa postoji odgovornost bez obzira na krivnju, a za takvu štetu odgovara imalac stvari, a u ovom slučaju umjesto imaoca stvari, isto kao i on, odgovara lice kome je stvar data u zakup[...] Pod pretpostavkom da stepenice i ulazni podest ne predstavljaju stvar od koje potječe povećana opasnost štete za okolinu, odgovornost tužene proizilazi iz njene krivnje za nekvilitetno izvedeno stepenište i ulazni podest, odnosno neadekvatno izvršene radove[...]“. Presuda OS u Kaknju br. 36 0 P 005651 09 P od 09.07.2010. potvrđena presudom KS u Zenici broj 36 0 P 005651 10 Gž od 18.11.2011. i presudom VS FBiH br. 36 0 P 005651 12 Rev od 26.03.2013. (presude uzete iz arhive suda)

<sup>29</sup> Ovaj stav zastupaju J. Radišić, Lj. Milošević, M. Konstantinović, B. Loza i dr.

<sup>30</sup> M. Karanikić Mirić, „O odnosu subjektivne i objektivne odgovornosti za prouzrokovanu štetu“, *Pravni život*, 11/2008, 634.

broj slučajeva u kojima je šteta nastala dejstvom opasne stvari ili od opasne djelatnosti povećavao, tako je i položaj objektivne odgovornosti za štetu u našem pravnom sistemu postajao snažniji. Treći argument u prilog navedenom stavu, proizilazi iz sistemskog i jezičkog tumačenjem odredaba koje se tiču odgovornosti za štetu. Naime, članom 154. kao osnovi odgovornosti predviđeni su: krivica i rizik. Iz odredaba ovog člana nije vidljiva namjera zakonodavca da napravi gradaciju između navedena dva osnova odgovornosti. U slučajevima, kada je zakonodavac imao takvu namjeru, postupao je na drugačiji način. Naime, pravičnost kao osnov odgovornosti propisan je članom 169. ZOO u okviru odjeljka koji nosi naziv „Odgovornost za drugog“.<sup>31</sup> Ovakvim načinom regulisanja odgovornosti po osnovu pravičnosti, jasno je ukazano da pravičnost kao osnov odgovornosti predstavlja izuzetak i korektiv odgovornosti za drugog po osnovu pretpostavljene krivice. Iz navedenog proizilazi zaključak da bi zakonodavac, ukoliko je imao namjeru da objektivnu odgovornost reguliše kao izuzetak od subjektivne, postupio isto kao i u slučaju odgovornosti po osnovu pravičnosti, te posebno regulisao subjektivnu odgovornost kao osnovni oblik odgovornosti, a zatim kao njen korektiv nabrojao slučajeve u kojima se odgovara bez obzira na krivicu. Nasuprot tome, zakonodavac je u članu 154. ravnopravno sa subjektivnom odgovornosti propisao odgovornost bez obzira na krivicu. Iz navedenih razloga može se osnovano zaključivati da krivica i stvoreni rizik u bosanskohercegovačkom savremenom sistemu odštetnog prava predstavljaju ravnopravne osnove odgovornosti.

---

<sup>31</sup> Član 169. stav 1. ZOO glasi: „U slučaju štete koju je prouzrokovalo lice koje za nju nije odgovorno, a naknada se ne može dobiti od lica koje je bilo dužno da vodi nadzor nad njim, sud može, kad to pravičnost zahtijeva, a naročito s obzirom na materijalno stanje štetnika i oštećenika, osuditi štetnika da naknadi štetu, potpuno ili djelimično.“ Stavom 2. navedenog člana propisano je: „Ako je štetu prouzrokovao maloljetnik sposoban za rasuđivanje koji nije u stanju da je naknadi, sud može, kad to pravičnost zahtijeva, a naročito s obzirom na materijalno stanje roditelja i oštećenika, obavezati roditelje da naknade štetu, potpuno ili djelimično, iako za nju nisu krivi.“

### 3. NZRO i pravila o objektivnoj odgovornosti za štetu

U savremenom periodu, unutar Evropske unije javila se potreba za unifikacijom evropskog privatnog prava, između ostalog i evropskog odštetnog prava. S tim ciljem Evropska Komisija je oformila ZRO-naučnu mrežu,<sup>32</sup> predvođenu postojećim inicijativama, naročito Radne grupe za Evropski građanski zakonik<sup>33</sup> i Grupe za istraživanje važećeg evropskog privatnog prava.<sup>34</sup> Kao rezultat njihovog rada nastao je Nacrt zajedničko referentnog okvira evropskog privatnog prava<sup>35</sup> koji je u decembru 2008. godine predstavljen Evropskoj Komisiji. Kada je u pitanju vanugovorna odgovornost za štetu, NZRO kao osnovno pravilo zadržao je odgovornost po osnovu krivice, pri čemu razlikuje namjeru i nepažnju kao njene osnovne oblike. Zanimljivo je da NZRO ne poznaje pojam objektivne odgovornosti, nego govori o odgovornosti bez namjere ili nepažnje. U čl. VI-3:201 do VI-3:207. trećeg poglavlja VI knjige, pojedinačno su regulisani slučajevi u kojima se ne traži namjera ili nepažnja odgovornog lica i to: odgovornost za štetu koju prouzrokuje zaposlenici, odgovornost za štetu prouzrokovanu neispravnim stanjem nekretnine, odgovornost za štetu koju prouzrokuje životinje, odgovornost za neispravan proizvod, odgovornost za štetu prouzrokovanu motornim vozilom, te odgovornost za štetu prouzrokovanu opasnim supstancama ili imisijama.<sup>36</sup> U članu VI-3:207 ostavljena je mogućnost da se odgovornost za pravno priznate štete zasnuje i u drugim slučajevima propisanim nacionalnim pravom i to onda kada je šteta u vezi sa a) izvorima

---

<sup>32</sup> Više o radu ZRO-naučne grupe vidjeti kod: Z. Mekšić, „Harmonizacija Evropskog potrošačkog prava - Zelena knjiga 2007. godine i Nacrt zajedničkog referentnog okvira”, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 3/2009, 546.

<sup>33</sup> Study Group on a European Civil Code. O radu ove Grupe vidjeti na web stranici <http://www.sgecc.net/> (14. novembar 2013.)

<sup>34</sup> Research Group on Existing EC Private Law tzv. Acquis Group. O radu ove grupe vidjeti na web stranici <http://www.acquis-group.org/> (14. novembar 2013.)

<sup>35</sup> Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law – Draft Common Frame of Reference (DCFR) - u daljem tekstu: NZRO. Više o NZRO vidjeti kod: S. Petrić, „Nacrt Zajedničkog referentnog okvira za evropsko privatno pravo”, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 1/2009, 473-510.

<sup>36</sup> Ovdje se analizira odnos objektivne i subjektivne odgovornosti za štetu u NZRO, pa stoga nije potrebno ulaziti u suštinska razmatranja odredaba o objektivnoj odgovornosti za pojedine opasne stvari.

opasnosti izvan onih iz čl. VI-3:104 do VI-3:205, b) supstancama ili imisijama ili c) kada se ne primjenjuje pravilo iz člana VI-3:204 (4)(e) (odgovornost za neispravan proizvod).

Iz navedene odbredbe kojom je NZRO-om data mogućnost šire primjene objektivne odgovornosti, ipak je jasno da se očekuje da to budu posebno propisani slučajevi odgovornosti sa definisanim izvorima opasnosti, a ne neka opšta odredba o objektivnoj odgovornosti. Obzirom da će BiH na putu evropskih integracija usaglašavati svoje odštetno pravo sa rješenjima sadržanim u relevantnim aktima Evropske unije, a da je realno očekivati da će NZRO-a u narednom periodu postati jedan sveobuhvatan evropski građanski zakonik,<sup>37</sup> može se zaključiti da način regulisanja objektivne odgovornosti u vidu opšteg pravila u odredbi člana 154. stav 2. ZOO-a ne bi bio prihvatljiv sa aspekta budućeg razvoja. Po uzoru na druge evropske zakonike, kao i NZRO, trebalo bi slučajeve u kojima se odgovara bez krivice pojedinačno regulisati. Ipak se čini da ovakvo rješenje nije i najbolje. Naime, problem u tom smislu svakako predstavlja činjenica da se u svakodnevnom životu stalno pojavljuju stvari, te da se vrše djelatnosti, od kojih prijeti povećana opasnost nastanka štete za okolinu i da dejstvom takvih stvari i djelatnosti nastaju štete nevinim žrtvama. Sve te pojedinačne opasne stvari i djelatnosti bilo bi veoma teško ili čak, nemoguće, obuhvatiti posebnim odredbama ZOO-a. Stoga se ipak čini da bi bolje rješenje bilo ono koje je već ranije prihvatio naš zakonodavac, a koje je bilo predviđeno i u Nacrtu ZOO FBIH, odnosno Prijedlogu ZOO BIH, da se pored opšteg pravila, propišu i posebna pravila za pojedine specifične opasne stvari koje su kao takve prepoznate u sudskoj praksi.<sup>38</sup> Tako su u oba navedena projekta za

---

<sup>37</sup> R. Kovačević Kuštrimović/M. Lazić, „Građanski zakonik Srbije i pravo Evropske Unije“, u R. Kovačević Kuštrimović/M. Lazić (ur.) *Aktuelna pitanja građanske kodifikacije*, tematski zbornik radova, Pravni fakultet u Nišu, Niš 2008, 32.

<sup>38</sup> Briselskom deklaracijom Vijeća za provedbu mira u BiH, od 23. i 24. maja 2000. godine, kao potrebna mjera i jedan od uslova za približavanje BiH Evropskoj uniji predviđeno je usvajanje novog ZOO-a, zbog čega se i pristupilo izradi novog teksta ovog Zakona. Ova nastojanja rezultirala su izradom Nacrta ZOO-a FBIH/RS. Iako je bilo predviđeno da se zakoni donesu na nivou entiteta, jedinstvo obligacionog prava osigurano je na način što su oba zakona sadržavala identične odredbe. Ovaj pokušaj donošenja entitetskih ZOO-a završio je

donošenje novog ZOO-a u BiH, pored već ranije ustanovljenih opštih i posebnih pravila odgovornosti za opasne stvari i opasne djelatnosti, kao posebni režimi objektivne odgovornosti bili predviđeni slučajevi odgovornosti za štete od životinja<sup>39</sup> i građevina.<sup>40</sup> Ovi posebni slučajevi objektivne odgovornosti za štetu bili su sadržani i u Skici, ali ih je zakonodavac u konačnoj verziji ZOO-a iz 1978. godine ipak izostavio.

Bez obzira na navedeno, čini se da u budućem razvoju našeg odštetnog prava, možemo očekivati drastične izmjene u pogledu pristupa i načina regulisanja objektivne odgovornosti za štetu od dejstva opasnih stvari, a u smislu rješenja sadržanih u NZRO.

## ZAKLJUČAK

Proces evropeizacije bosanskohercegovačkog odštetnog prava počeo je još u vrijeme kada se naša zemlja našla pod austrougarskom vlašću, te se na terenu građanskog prava počeo primjenjivati austrijski Opći građanski zakonik. Već početkom XX stoljeća, usljed primjene tehničkih pronalazaka u industriji i saobraćaju, ali i u svakodnevnom životu, i u našoj pravnoj praksi i teorija pojavljuju se ideje o potrebi uvođenja novog koncepta odgovornosti za štetu – odgovornosti bez krivice. Naime, već tada je bilo jasno da princip krivice u novim društvenim uslovima nije pravičan, te da predstavlja kočnicu i pravnoj nauci i praksi, ali i daljem društvenom razvoju. Stoga naši sudovi od sredine XX stoljeća počinju da donose odluke u kojima odgovornost štetnika za opasne stvari, odnosno opasne aktivnosti, zasnivaju na riziku, a ne na njegovoj krivici. Od tada, pa do danas razvoj objektivne odgovornosti išao je kroz sudsku interpretaciju pravnog standarda opasne stvari i opasne djelatnosti, pa

---

bezuspješno, a inicijativa za reformom ZOO-a ponovo je aktuelizirana 2009. godine, ovog puta, međutim, na nivou BiH. Vijeće ministara usvojilo je Prijedlog ZOO-a BiH, te ga uputilo u parlamentarnu proceduru. Ipak zbog nedostatka političke volje i snažnog otpora prenošenju zakonodavnih ovlaštenja na terenu građanskog prava na državni nivo, Prijedlog ZOO-a BiH nije usvojen od strane Parlamentarne skupštine BiH.

<sup>39</sup> Član 198. Prijedloga ZOO BIH, odnosno član 225. Nacrta ZOO FBIH

<sup>40</sup> Član 199. Prijedloga ZOO BIH, odnosno član 226. Nacrta ZOO FBIH

kako se broj slučajeva nastanka šteta od takvih opasnih stvari i djelatnosti povećavao, tako je i jačao položaj objektivne odgovornosti za štetu. Ovaj proces kulminirao je u ZOO-u, kojim se rizik i krivica propisuju kao dva opšta koncepta odgovornosti za štetu, pri čemu jedan u odnosu na drugi ne stoje u odnosu pravilo - izuzetak. U NZRO, kao budućem evropskom instrumentu na terenu građanskog prava, a samim tim i odštetnog prava, slučajevi objektivne odgovornosti predviđeni su za tačno određene vrste opasnih stvari, kao izuzeci od opšteg pravila – odgovornosti po osnovu krivice. Iako NZRO daje mogućnost državama da objektivnu odgovornost propišu i u drugim slučajevima, ta mogućnost ne podrazumijeva uvođenje opšteg pravila o odgovornosti za štetu, kakvo je sadržano u našem ZOO-u. Stoga se u tom smjeru mogu očekivati izmjene u budućem razvoju našeg odštetnog prava i pravila o objektivnoj odgovornosti.

## **ON THE ORIGIN AND DEVELOPMENT OF STRICT LIABILITY FOR DAMAGE CAUSED BY THE EFFECT OF OBJECT IN BIH TORT LAW**

### **SUMMARY**

The origin of strict liability for damages in the European legal area is usually associated with the mid-nineteenth century and the period of the so-called Industrial Revolution. Influenced by European legislators, with a certain delay, the idea of new type of civil liability - strict liability for damage caused by the effect of things - was accepted in our legal system.

The goal of this paper was to investigate whose social, legal and political factors made an impact on creation of the idea of no-fault liability for damages. Additionally, this paper represent the position of objective liability for damage caused by dangerous objects in our modern tort law, as well as future development of this institute, bearing in mind solutions provided by Draft Common Frame of Reference. The results of research show that the objective liability for damage has equal legal

significance as liability based on fault in the system of our Law of Obligations.

**Key words:** Dangerous object, strict liability, historical development, DCFR